የትራንስፖርትና ሎጅስቲክስ ዘርፍ የሙስና ሥጋት ግምገማዊ ጥናት

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን
FEDERAL ETHICS & ANTI-CORRUPTION COMMISSION

1993

ከሙስና የጸዳች ኢትዮጵያ
CORRUPTION FREE ETHIOPIA

ሚያዚያ 2015

አዲስ አበባ

ማውጫ

ቁጥር	ርእስ/ንኡስ ርእስ	ገፅ
	የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)	3
ክፍል አንድ	**መግቢያ**	4
1.1.	**የጥቱ ዳራ** (Backgraound Of The Study)	4
1.2.	**የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ**	7
1.2.1.	ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉናቸው ተግባራት	7
1.2.2	**በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት**	8
1.3.	**የጥናቱ ዓላማ**	8
ክፍል ሁለት	**ተዘማጅ ፅሁፎች ትንተና**	9
ክፍል ሶስት	**የጥናቱ መረጃ አሰባሰብ ሂደትና ትንተና ዘዴ**	12
3.1.	የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች	12
3.2.	የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ	12
3.3.	የጥናቱ ተግዳሮቶች	13
ክፍል አራት	**የሙስና ስጋት ትንተና**	13
4.1.	**የተቋማት አደረጃጀት**	13
4.2.	**ተጠያቂነትን ማስፈን**	14
4.3.	**የተቋማት ግልጽነት**	16
4.4.	**አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ**	17
4.5.	**የተቋማት ንብረት አስተዳደር**	18
4.6.	**የግዥ አስተዳደር**	19
4.7.	**የሰው ሃብት አስተዳደር**	20
4.8.	**የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ**	21
4.9.	**የፕሮጀክቶች አስተዳደር**	22
4.10.	**ኦዲትና ቁጥጥር**	23
4.11.	**የሙስና ስጋት**	24
ክፍል አምስት	**የመፍትሄ ምክረ ሃሳብ**	29

የጥናቱ ማጠቃለያ (Executive Summary)

ሙስና በአንድ ሀገር ሁለንተናዊ እደገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል የተቋማትን የስራ አፈጻጸም ይጎዳለ ሓብት ያባክናል ተቋማትንም የማፍረስ አደጋ ሊያስከትል የሚችል አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው፡፡ ኢትዮጵያም በዚህ ወንጀል ከተጎዱ ሀገራት አንዷ በመሆኗ የፌዴራል የስነ-ምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ይህንን ብልሹ አሰራር ጥናትን መሰረት ባደረገ መልኩ መከላከል የመሪነት ሚና ተሰጥቶት በመስራት ላይ ይገኛል፡፡ ይህ ጥናትም የዚህ ጥረት አንዱ መገለጫ ነው፡፡

ለጥናቱ ክንውን የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን አገልግሎት ላይ ውለዋል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) *ሲሆኑ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡ የጥናት ቡድን አባሊት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈሊጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞለ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው፡፡*

የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

ጥናቱ ይተዘረዘሩትን ዘዴዎች በመጠቀም ጥናቱ ባካተታቸው አስራአንድ ርእሰ-ጉዳዮች ማለትም (የተቋሙ አደረጃጀት፣ ተጠያቂነት ማስፈን፣ የተቋማት ግልፅነት፣ አዋጅ ደንብና መመሪያ፣ የተቋማት ንብረት አስተዳደር፣ የግዥ አስተዳደር፣ የሰው ሃበት አስተዳደር፣ የሃብት ምዝገባና ማሳወቅ፣ የፕሮጀክቶች አስተዳደር፣ ኦዲትና ቁጥጥር፣ የሙሰና ስጋት) የዘርፉና በስሩ ያሉ ተቋማት ነባራዊ ሁኔታ ለመረዳት ሞክራል፡፡ ከዚህ መረጃ በመነሳትም ያሉ የሙሰና ስጋቶችን በመለየት መፍትሄ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦችን አቅርቧል፡፡ በዚህ መሰረት በአስራአነዱ ርእሰ-ጉዳዮች ያሉ ችግሮች ተለይተዋል፡፡ ለተለዩ ችግሮች ጥናቱ መፍትሄ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦችን አቅርቧል፡፡ በጥናቱ የተካተቱ እነኚህን ሃሳቦች ቢተገበሩ በየርእሰ-ጉዳዩ ክፍተቶችን በማስወገድ ያሉ የሙስና ስጋቶችን ሊቀንሱ እንደሚችሉ ይታምናል

ክፍል 1፡ መግቢያ

የፌዴራል የስነ-ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን ሙስና በሃገሪቱ ባሉ ተቋማት የከፋ ደረጃ መድረስ በመረዳት ችግሩን በዘላቂነት መፍታት ይቻል ዘንድ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናት እያካሄደ ይገኛል፡፡ ጥናቱ በትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ ዘርፍ ያለውን የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት የሚመለከት ነው፡፡ ሀገራችን መካከለኛ ገቢ ካላቸው አገሮች ተርታ እንድትሰለፍ መንግስት የሚያልመውን የብልጽግና ጉዞ ማሳካት እንዲቻል በሀገሪቱ ያሉ የግልና መንግስታዊ ተቋማት የተሰጣቸውን ሀገራዊ ሃላፊነት በአግባቡ መወጣት ይጠበቅባቸዋል፡፡ ይህንን ልማሳካት ደግሞ ከሙስና ጋር የተያያዘ ጉዳዮችን መዳሰስ፣ መለየትና አስፈላጊውን የመፌትሄ እርምጃ መውሰድ ይገባቸዋል፡፡ የትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ ዘርፍ አንዱ ነው፡፡ ሙስና በሃገር ሁለንተናዊ እድገት ላይ ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ተፅእኖ በማስከተል ሃገር እንደሃገር በማይቀጥሌበት ደረጃ የማድረስ ወይም ተቋማትን የማፍረስ አደጋ ሊያስከትሉ የሚችሉ ተዋጭነት ባህሪ ያለው አደገኛ የሆነ የወንጀል አይነት ነው፡፡ በዙሁ መሠረት ኢትዮጵያን ጨምሮ በርካታ ሃገራት ይህን የተለዋዋጭነት ባህሪ እያሳየ ያለውን የወንጀሌ ዓይነት ሊመጥን የሚችል የመከሊከያ ስልት በመንደፍ ስራ ሊይ ለማማዋል ጥረት በማዴረግ ሊይ ይገኛለ፡፡ ይህ ጥናትም የተጠቀሰውን ችግር መሰረት በማድረግ የተሰራ ነው፡፡ ጥናቱ በአምስት ክፌልች የተከፊለ ሲሆን በክፍል አንድ የጥናቱ ዲራ (background)፣ አላማዎች፣የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ የጥናቱ ስነዘዴና የጥናቱ ተግዳሮቶችን አካታል፡፡ በክፍል ሁለት የዘርፉ የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ ሲሆነ ክፍል ሶስት የጥናቱ መረጃ አሰባሰብ ሂደትና የትንተና ዘዴ ይዛል፡፡ ክፍል አራት ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና ጠካሂዶበታል፡፡ በክፍል አመስት ለተለዩ የሙስና ስጋቶች የመፍትህ አቅጣጫ ተሰጥታል፡፡

1.1. የጥናቱ ዳራ (Background of the study)

ሙስና የህግ የበላይነትን በማጣመም እና ለኢኮኖሚ እድገት ወሳኝ የሆነውን ተቋማዊ መሰረት በማቀጨጭ ልማትን ያዳክማል፣ ለማህበራዊ አገልግሎቶች ተደራሽነት ማነቆ ይሆናል፣ በመሰረተ ልማት፣ በተቋማት እና በማህበራዊ አገልግሎቶች ላይ ኢንቨስትመንቶችን በማዳከም ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ምህዳርን ያጎለብታል፡፡ የሞራል እሴቶች ማሽቆልቆል እና ህገ-መንግስታዊ ተቋማትን እና ስልጣንን አለማክበር የሙስና መገለጫዎች ናቸዉ፡፡

ሙስናን በብቃት እና በተፈለገው ሁኔታ ለመከላከል፤ አገሮች፣ ዘርፎች ወይም ተቋማት ለሙስና የተጋለጡበትን ስጋቶች መረዳትን ይጠይቃል። ውጤታማ የሙስና መከላከያ ዘዴዎችን ለመንደፍ እና ለመተግበር መሰረቱ የሙስና ስጋቶችን መገምገም ሲሆን ይህም ተገቢውን የአደጋ መከላከያ እርምጃዎችን ለመለየት እና ቅድሚያ የሚሰጣቸውን ለመምረጥ ያስችላል። እንደዚህ አይነት እርምጃዎች የመንግስት እና/ወይም የግሉ ሴክተር ድርጅቶች ጥረታቸውን እና ሀብታቸውን በጣም አንገብጋቢ እና ተፅእኖ በሚፈጥሩ የትኩረት ቦታዎች ላይ እንዲያውሉ ያስችላቸዋል።

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን በተሰጠው ሥልጣንና ተግባር መሰረት ለበርካታ ዓመታት ህጎችን በማውጣት እና በመተግበር ሙስናና ብልሹ አሰራርን የመከላከል ተግባራት እያከናወነ ይገኛል። ከእነዚህ ተግባራት ውስጥም ጥናትና ምርምር በማድረግ ሙስናን መከላከል አንዱ ነው። በኮሚሽኑ ማሻሻያ አዋጅ ቁጥር 1236/2013 አንቀፅ 7 ንዑስ አንቀፅ 3 ላይ የተቋማት የሙስና ስጋት ዳሰሳ ጥናት በማካሄድ ውጤቱን ለህዝብ ይፋ እንደሚያደርግ ተደንግጓል።

በዚሁ መሰረት በተቋማት ለሙስና ስጋት እንደመነሻ ይሆናሉ ተብለው የሚታሰቡ ሁኔታዎች ማለትም የህጎች መላላት፣ የቁጥጥር ማነስ፣ ደካማ የአስተዳደር ሥርዓት፣ ደካማ ተቋማዊ ባህል፣ ደካማ የአሰራር ስርዓት፣ የግለሰቦች የሥነምግባር ጉድለት፣ የሥራ አካባቢዎች አለመመቸት እና አግባብነት የሌላቸው የሥራ ግንኙነቶች፣ ግልፅነትና ተጠያቂነት አለመኖር፣ የጥቆማ አቀራረብ፣ አያያዝ እና አፈታት ግልፅነት አለመኖር፣ የመረጃ አያያዝ ደካማነት ተጠቃሽ ናቸው።

የትራንስፓርትና ሎጂስቲክስ ዘርፍ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራስያዊ ሪፐብሊክ የፌደራል መንግስት አስፈፃሚ አካላትን ስልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር 1263 /2014 መሰረት የትራንስፖርትና ሎጂቲክስ ሚኒስቴር መስሪያ ቤት ጨምሮ በስሩ 5 ተቋማት አደራጅቶ የያዘ ዘርፍ ነው ።

ትራንስፖርትና ሎጀስቲክስ ዘርፍ ፖሊሲዎችና ስተራቴጂዎችን በመቅረጽና ስራ ላይ በማዋል የኢኮኖሚ እድገትን የሚያፈጥን ተደራሽ የተቀናጀ፣ ቀልጣፋ፣ ውጤታማ፣ አስተማማኝ የመክፈል አቅም ያገናዘበ እና ደህንነቱ የተጠበቀ የትራንስፖርት ስርዓት በመዘርጋት የህ/ሰቡን ፍላጎት ማሟላትና ዘርፉ ለአገር እድገት የሚጠበቅበትን ሁሉ እንዲያበረክት የሚጠበቅበት ዘርፍ ነው። ትራንስፖርት ዘርፍ የሰዎችን ከቦታ ቦታ እንቅስቃሴና የግብአትና ምርት ስርጭትን በማቀላጠፍ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዕድገቶችን ለማረጋገጥ ጉልህ ሚና ይጫወታል። ይህ ሚና የሚያስፈፅሙ የተለያየ ኃላፊነት ያለባቸውን ተቋማት ተደራጅቷል። ስለሆነም ይህ ጉልህ ሚና

ያለው ዘርፍ የተሰጠውን ተልእከውን በአግባቡ እንዲወጡ ዘርፉን ከሚያደናቅፉ ሙስናና ብልሹ አሰራሮችን በፀዳ መልኩ እንዲከናወን እና አስቀድሞ ሙስና የሚከላከልበት ስርዓት መዘርጋት ያስፈልጋል፡

በመሆኑም የጥናት ሪፖርት በተሰበሰቡ መረጃዎች ላይ በመመስረት በእያንዳንዱ የጥናት ርዕሰ ጉዳይ የተገኙ የሙስና ስጋቶች መፍትሄ ሀሳቦችን ለማመላከት ተሞክሯል፡፡

1.2 የዘርፉ አጠቃላይ መረጃ

1.2.1. ዘርፉ የተቋቋመበት አላማ እና የሚያከናዉኗቸው ተግባራት

ትራንስፖርት የሰዎችን ከቦታ ቦታ እንቅስቃሴና የግብዓትና ምርት ስራጭትን በማቀላጠፍ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ዕድገቶችን ለማረጋገጥ ጉልህ ሚና መጫወት ሲሆን ሀገራዊና አህጉራዊ የትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ አገልግሎቶች ፍላጎት በወቅታዊ ሁኔታዎች ላይ የሚመሰረትና ከጊዜ ጋር የሚለዋወጥና የሚያድግ ነው፡፡ በዚህ ረገድ የትራንስፖርትና ሎጅስቲክስ ሚኒስቴር የፌደራል አስፈፃሚ አካላትን ስልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣው አገልግሎት የማዘመንና ተደረሽ የማድረግ ኃላፊነት በአዋጅ ቁጥር 1263/2014 የተቋቋመ ነው፡፡ የዘርፉ ተጠሪ ተቋማት በዚሁ አዋጅ መሰረት ለሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ተጠሪ እንደሆኑ በግልፅ ተመልክቷል፡፡

በዘርፉ የሚሰጡ አገልግሎቶች የህዝብ ትራንስፖርት አገልግሎት ለመስጠት አዲስ ምዝገባ ፍቃድ ለሚጠይቁ አክሲዮን ማህበራት፣ የግል ድርጅቶች (ኃ/የተ/የግ/ማ) ግለሰቦች ብቃት ማረጋገጫ ፍቃድ መስጠት፣ ለነባር ኦፕሬተሮች የብቃት ማረጋገጫ ፍቃድ እድሳት አገልግሎት መስጠት፣ ለህብረተሰቡ ከፍተኛ የደህንነት፣ አስተማማኝ እና በቂ የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት መሰጠቱን ማረጋገጥ፣ ቀልጣፋ እና ኢኮኖሚያዊ የሲቪል አየር አገልግሎትን ማስጠበቅ ነው፡፡

በተጨማሪም የአቪዬሽን አገልግሎት ስርዓት እና በጣም አስተማማኝ እና ደህንነቱ የተጠበቀ የአየር አገልግሎት አቅርቦትን ማረጋገጥ፣ የአገር ውስጥ እና ዓለም አቀፍ የአየር ትራንስፖርት አውታሮችን ለማዳበር እና አስተማማኝ እና ዘላቂ የአየር ትራንስፖርት ሥርዓትን ለማረጋገጥ፣ከሲቪል አቪዬሽን ጋር የተያያዙ ህጎችን፣ መመሪያዎችን እንዲሁም ኢትዮጵያ አባል የሆነችበትን ስምምነት ተግባራዊ ለማድረግ እና ለማስፈጸም፣ የባሕርና የአገር ውስጥ ትራንስፖርትን፣ የባህር ላይ ጉዞ ደኅንነትን፣ የማሪታይም ፀጥታና የማሪን አካባቢ ጥበቃን የመቆጣጠር ኃላፊነት ነው፡፡

ዘርፉ ከዚህ በተጨማሪ የባሕር አካባቢ ብክለትን ለመከላከል የወጡ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችን እና የባሕር ትራንስፖርት አስተዳደር አገሮች ባጸደቋቸው ስምምነቶች የቀረቡ ቅድመ-ሁኔታዎች በብሔራዊ መርከቦቻቸው መተግበራቸውን ማረጋገጥ፣ እንዲሁም ወደብና ሎጂስቲክ አገልግሎት ቀልጣፋ እንዲሆን መከታተልና የመቆጣጠር፣ የባህር ላይ ስልጠና እና የባህር ላይ ሰርተፊኬት፣ የባህር እና ደረቅ ወደቦች እና የትራንስፖርት ሎጂስቲክስ መሠረተ ልማት ደረጃዎችን ማረጋገጥ፣ የአገሪቱን የገቢና ወጪ ንግድ እንቅስቃሴ የማስተባበርና መምራት ነው፡፡

ሌላው በአዲስ አበባ ከተማ ውስጥ ለሚገኙ የመንግስት ሠራተኞች በተለይም ለፌደራል መንግስትና ለአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ሠራተኞች በስራ መግቢያና መውጫ ሰዓት የትራንስፖርት አገልግሎት መስጠት እና የስራ መግቢያና መውጪያ ሰዓት ውጪ ለአዲስ አበባ ከተማ ነዋሪዎችም የትራንስፖርት አገልግሎት መስጠት ሌላኛው የድርጅቱ ዓላማ ነው፡፡

በሀገሪቱ የመንገድ ትራፊክ ምክንያት የሚከሰተዉን አደጋ በሚፈለገዉ መጠን ባለመሻሻሉ በዜጎች ላይ የአካል ጉዳት እንዲሁም ከፍተኛ የንብረት ውድመት የሚያስከትለውን ማህበራዊ፣ ስነልቦናዊና ኢኮኖሚያዊ ችግር ለማቃለል ዘርፉ ብዙ ስራዎችን ማከናወን ናቸው፡፡

1.2.2 በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት

በዘርፉ ስር ያሉ እና በጥናቱ የተካተቱ የፌደራል ተቋማት የሚከተሉት ናቸው፡፡

- ትራንስፖርትና ሊጂስቲክስ ሚኒስቴር፣
- የኢትዮጵያ ሲቪል አቬየሽን ባለስልጣን፣
- መንገድ ደህንነትና መድህን ፈንድ አገልግሎት፣
- የኢትዮጵያ ማሪታይም ባለስልጣን እና
- ፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት

1.2. የጥናቱ ዓላማ (Objective of the Study)

1.2.1. አጠቃላይ ዓላማ፡-

የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ በትራንስፖርት ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት የስራ አፈፃፀም እና የሙስና ተጋላጭነት ግምገማዊ ጥናት ማካሄድ ነው፡፡

1.2.2. ንዑስ አላማዎች፡-

- በትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ ዘርፍ ሥር በሚገኙ ተቋማት፡-
  - የአሠራር ስርዓትን/የስራ አፈፃፀምን መገምገም፤
  - የሙስና ተጋላጭነትን ግምገማዊ ጥናት በማካሄደ መተንተን፤
  - ሙስናና ብልሹ አሠራርን ለመከላከል የሚያስችሉ ምክረ ሃሳቦችን ማስቀመጥ

ክፍል 2፡ የዘርፉ የሙስና ስጋት ጥናት ተዛማጅ ጽሁፎች ዳሰሳ

Commented [A1]: ከታች የተገለጹት ሃሳቦች ምንጭ አለመገለጽ

የሙስና አስቀያሚ እውነት አንድ ጊዜ ስር ሰድዶ በአጠቃላይ ስርዓቱ ላይ መስፋፋቱ ነው፡፡ በትራንስፖርቱ ዘርፍ የሙስና ወንጀሎች ተበራክተዋል ለምሳሌ በተለያዩ ምክንያቶች ለባለሥልጣናት መገፋፋት የመንጃ ፈቃድ ያለሥልጠናና ያለፈተና መስጠት፣ የተጫኑ የጭነት ተሽከርካሪዎች ወይም ህጋዊ የአካል ብቃት ማረጋገጫ የሌላቸውን አሳልፈው እንዲሰጡ ሁኔታዎችን ማመቻቸት፣ በአሽከርካሪነት ጥሰት ቅጣት እንዳይቀጣ፣ አልፎ ተርፎም አስፈሪ ሁኔታዎችን ለማስቀረት በትራንስፖርት ዘርፍ ውስጥ የሙስና ጉዳዮች በጣም የተለመዱ ናቸው፡፡ የተለያዩ የሙስና ተግባራት የሚከናወኑት እነሱን ለማስቆም የሚያስችል በቂ ሃብት ባለመኖሩ እንዲሁም የራሳቸውን ስግብግብነት ለማርካት ሲሉ ብቻ መሰል ተገቢ ያልሆኑ ድርጊቶችን የሚያበረታቱ አስተዳደራዊ አሰራሮች ናቸው፡፡

Commented [A2]: ምን ለማለት እንደሆነ ግልጽ አይደለም

Commented [A3]: ግልጽ አይደለም ቢታይ

Commented [A4]: ሃሳቡ ግልጽ አይደለም ቢታይ

ሽቀጦችን ለማስተላለፍ የሚፈልጉ ሰዎች በተደራጁ ወንጀሎች ውስጥ በተደጋጋሚ ይሳተፋሉ፡፡ እና በትራንስፖርት ንግድ ውስጥ በአስገዳጅ ደረጃ እንኳን ሙስና አለ፡፡

በየሀገሩ የከባድ መኪናዎች ቁጥር ከአመት አመት እየጨመረ በሄደ ቁጥር ለመንግስት የማይደርሰው ቁጥራቸው ያልታወቀ ገንዘብ እየጨመረ ሄዷል፡፡ በሚመለከተው ክፍል ውስጥ ያሉ ሙሰኞች ከመንግሥት ግምጃ ቤት ኪሳራ ይጠቀማሉ፡፡

Commented [A5]: ቢታይ

በዚህ ዘርፍ ከፍተኛ እድገት እያስመዘገበ ያለው ሙስና በተነፃፃሪ ደረጃ ጨምሯል፡፡ የጭነት አሽከርካሪዎች በእያንዳንዱ የፍሪተታቸው ደረጃ ጉቦ መክፈል ይጠበቅባቸዋል፡፡ በኢንዱስትሪው ያልተደራጀ ባህሪ ምክንያት በዚህ ንግድ ውስጥ ያለው የሙስና መጠን በትክክል ሊገመገም አይችልም፡፡

Commented [A6]: ከምን መረጃ ተወሰ

Commented [A7]: ግልጽ አይደለም

ከረጅም የሰነድ ስራዎች እንደ ፍቃድ ማግኘት ወይም እድሳት እና ሌሎች ተያያዥ ጉዳዮች በትራንስፖርት መምሪያ ቢሮዎች ውስጥ አዲስ ተሽከርካሪ በመግዛት መኪናውን በመንገድ ላይ

ለማንቀሳቀስና ሥራውን ለማከናወን በአንድ ወይም በሌላ ሰበብ ተደጋጋሚ ጉቦ ለመክፈል ይገደዳሉ።

በትራንስፖርት ዘርፍ ውስጥ ያሉ እውነታዎችን ለሙስና መለየት አደጋዎችን ለመቆጣጠር ጥሩ መነሻ ናቸው።

- ሴክተሩ ራሱ በርካታ ተግባራትን፣ ሚናዎችን እና ዘዴዎችን (መንገድ፣ ባቡር፣ አየር፣ የባህር ትራንስፖርት ወዘተ) ያቀፈ ሲሆን ይህም ወደ ብዙ ሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች፣ ኤጀንሲዎች፣ እና ክፍሎች የሚተረጎም ሲሆን ተደራራቢ ተግባራት እና የቅንጅት እጦት በሁሉም ቦታ ያሉ ፈተናዎች ናቸው።
- የመንግስት ቀጥተኛ ቁጥጥር፣ የፕሮጀክት ዑደቶች ውስብስብነት፣ ደካማ የአመራር ተግባራት፣ በተለይም በመጀመሪያዎቹ የፕሮጀክት ምዘና እና የፕሮጀክት ክትትል ወቅት ከፍተኛ ተግዳሮቶችን ይፈጥራሉ።
- ትስስሮችን እና ጥገኞችን ከሌሎች ሴክተሮች ማለትም ከመኖሪያ ቤት፣ ከመሬት ልማት እና ኢነርጂ ጋር በመዘጋት በአጠቃላይ የትራንስፖርት ዘርፉ ባለድርሻ አካላትን መሰረት ያደረገ ሰፊ እና ውስብስብ ያደርገዋል።

በተለምዶ እነዚህ የትራንስፖርት ነክ ኤጀንሲዎች/መምሪያዎች ፖሊሲዎችን የሚያወጡ ወይም የሚተገብሩበት፣ የሚያቅዱበት፣ ደረጃዎችን የሚያወጡበት፣ ደንቦችን የሚያዘጋጁበት፣ በጀት የሚያዘጋጁበት፣ ፕሮጀክቶችን የሚያዘጋጁበት ወይም የሚያስፈጽሙበት፣ ወዘተ እና የሙስና ዕድሉ ከፍተኛ የሆነባቸው ነጥቦች ናቸው።

እነዚህም በትራንስፖርት አገልግሎት ዙሪያ ወይም በኤጀንሲው የሚወሰዱ የተለያዩ ሂደቶች፣ የማስተባበር ስልቶች፣ ሞዴሎች እና አቀራረቦች በዘርፉ ውስጥ የተወሰኑ ውጤቶችን በማምጣት ለሙስና የበለጠ ወደ ስርዓቱ ውስጥ ዘልቆ እንዲገባ እድል ይፈጥራል።

በትራንስፖርት ዘርፍ የሚስተዋለው ሙስና በኢኮኖሚው ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ እንዳለው እንዲሁም የመሠረተ ልማት አቅርቦትና ትራንስፖርት ሥራዎች ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ አሳድሯል።

በትራንስፖርት ዘርፍ ውስጥ ሙስና ሊያስከትሉ የሚችሉ የአስተዳደር ችግሮች የሚከሰቱት የሚከተሉተ ሳይሟሉ ሲገኙ ነው።

• ጣልቃ ገብነቶችን ለመፍታት ጠንካራ የፖሊሲ እና የቁጥጥር ማዕቀፎች አለመኖር

• ስትራቴጂያዊ የኢንቨስትመንት ፕሮጀክቶችን ለመምረጥ፣ ለመተግበር እና ለመቆጣጠር እና የሀብት አላግባብ መጠቀምን ለማስወገድ ግልፅ ሂደቶች እና አወቃቀሮች አለመፍጠር።

- በግለሰቦች፣ በድርጅቶች እና በተቋማት መካከል ያሉ አቅም፣ ቴክኒካል እውቀት እና እውቀት ብቁ ያለመሆን፡፡
- የአካባቢን ጤናማ እና ማህበራዊ አካታች መፍትሄዎችን ለመምረጥ ተጠያቂነትን ለማረጋገጥ አስገዳጅ መሳሪያዎች እና ዘዴዎች መጓደል
- የሲቪል ማህበረሰቡን በእቅድ እና በውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶች ውስጥ ተሳትፎን ለማስቻል ጠንካራ ስልቶች አለመቀየስና፡፡
- ዲጂታላይዜሽን፣ መረጃ እና የመረጃ ሥርዓቶች አለመኖር ናቸው፡፡

ከዚህ በላይ የተዘረዘሩተ አሰራሮችና ስርአቶች በትራንስፖርት ዘርፍ ውስጥ ሙስና ሊያስከትሉ የሚችሉ የአስተዳደር ችግሮች ከመከሰታቸውም በላይ ዉጤቱን የከፋና የሀገር ህልውናን የሚፈታተን ያደርገዋል፡፡

References:

1. CHEManager, (2013), global supply chains and corruption፡ the leading barrier to conducting business in emerging markets፣
2. Ms. Chhavi dhingra , (2022), global trends & addressing corruption in the transportation sector, presentation for anti-corruption and integrity in arab countries.
3. Mihály fazekas and bence tóth (2018), the extent and cost of corruption in transport infrastructure. New evidence from europe, transportation research part a: policy and practice. Vol. 113, july 2018, pp. 35–54,
4. Kenny, C**, (2012), Transport Construction, Corruption and Developing Countries, world Bank**
5. Kaunain Rahman, (2018), Overview of corruption and anti-corruption in Ethiopia, U4 Helpdesk Answer
6. C Liu · 2020 ,Public Corruption and Organizational Performance: Evidence from Highway Transportation Development Studies Series 20, Chen Can, Jekyung Lee
7. Blinded. (2016). How does the health of transportation infrastructure affect state credit ratings? An empirical analysis. Public Finance Review 44(5), 660-680.
8. Goetz, A. R. (2007). State departments of transportation: From highway departments to transportation agencies. In Handbook of transportation policy and administration, ed. Jeremy Plant, 121–144. New York: Taylor & Francis
9. Niklas Sieber, Fighting corruption in transport sector (lesson for developing countries), giz

-

ክፍል 3፡ የጥናቱ መረጃ ሂደትና የትንተና ዘዴ

3.1. የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች

ይህ ጥናት የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን ተጠቅሟል። የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች ቼክ-ሊስት (የዳሰሳ መጠይቅ) እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming)ናቸው፡፡ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች ሁለተኛ መረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡

ቼክ-ሊስት፡- የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም (እንዳስፈሊጊነቱ) በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሊስት እንዲሞሉ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሊስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምላሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው። በሌላ አገላለጽ የሙስና ግንዛቤ (perception) ጥናት ሳይሆን በተጨባጭ መረጃ ላይ የተመሰረተ የተቋማት የስራ አፈፃፀም እና የሙስና ተጋላጭነት ጥናት ነው፡፡

ሰነዶች፡- የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የሃሳብ ማጎልበቻ ዉይይት፡- እንደሚታወቀው የሙስና ስጋቶች ከአንድ ተቋም ወደ ሌላ ተቋም የመለያየት ባሕሪ አላቸው። ስለሆነም ተቋም-ተኮር የሙስና ስጋት ልየታ ለማካሄድ በጥናቱ በተካተቱ ተቋማት ውስጥ የበርካታ አመታት ዕውቀት ካላቸው በጥንቃቄ ከተመረጡ ሃሊፊዎች እና ባለሙያዎች (experts) ጋር ሃሳብ የማጎልበት ውይይት ተካሂዷል፡፡

3.2. የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው። ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን (የፕሮጀክቶች የወጪ መረጃና አፈፃፀም፣ የግዥ አፈፃፀም ማሳያዎች፣ የውጭ እና የውስጥ የኦዲት ሪፖርት ግኝቶች፣ ወዘተ) በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል። ከተለያዩ ምንጮች (ቼክ-ሊስት፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት ያለውን የጭብጥ ትንተና (thematic analysis) ተጠቅሟል፡፡

3.3. የጥናቱ ተግዳሮቶች

ጥናቱ ቀጥሎ የተዘረዘሩት ተግዳሮቶች በወቅቱ ገጥመዋል፡፡-

- የተቋማት ኃላፊዎች/ሰራተኞች በተያዘላቸው ቀጠሮ ያለመገኘትና ጥናቱን የሚያከናውኑትን ባለሞያዎች የማመላለስ፤
- የተቋማት ኃላፊዎች መረጃ ለመስጠት ፈቃደኛ አለመሆን ፣
- የኦዲት ሪፖርት በተሟላ መልኩ አለማግኘት፣
- ጥናቱን በጥርጣሬ መመልከት እና የትብብር ማነስ፣

ክፍል አራት፡ ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ትንተና

በትራንስፖርት እና ሎጅስቲክስ ዘርፍ ዘርፍ የስራ አፈጻጸምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ትንተና በ11 ርዕሰ-ጉዳዮች ተከፋፍሎ እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

4.1. የተቋማት አደረጃጀት

Commented [A8]: በሁሉም የጥናት ሪፖርቶች ላይ ንኡስ ርእሱ በተቋማት ጠስነምግባር መከታተያ ክፍሎች አደረጃጀት ...ቢባል

በትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ ዘርፍ ስር በሚገኙት በአምስቱም ተቋማት በአዋጅ ቁጥር 1236/2013 መሰረት የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና አስፈጻሚ ክፍል ማደራጀት መቻላቸውን ሰነዶቹ ያሳያሉ፡፡ በተደራጁት ክፍሎች የሰው ኃይል ከማሟላት አንጻር በሁለት ተቋማት ሙሉ በሙሉ የሰው ኃይል የተሟላባቸው ሲሆን ቀሪዎቹ ተቋማት 66% የሰው ኃይል ማሟላት ችለዋል፡፡ መከታተያ ክፍሎች የ2015 በጀት አመት የሥነምግባር ግንባታ እና የሙስና መከላከል እቅድ እንዳላቸው ከተሰበሰቡት መረጃዎች እና ከመስክ ምልከታ ማረጋገጥ ተችሏል፡፡ ሆኖም አንዳንድ ተቋማት እቅድ እንዳላቸው ቢገለፁም ከተሰበሰበው መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡ክፍሎቹን በቂ ቢሮ ከመስጠት እና ለባለሙያዎችም ምቹ የስራ ቦታ ከመፍጠር አንፃር በሁሉም ተቋማት አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁሶችን ማሟላታቸው የሚበረታታ እና እንደ ጥሩ ልምድ የሚወሰድ ነው፡፡

በጀትን በሚመለከት በሶስት የዘርፉ ተቋማት ለክፍሉ ቀጥታ በጀት የሚመደብ አሰራር የተዘረጋ ሲሆን በተቀሩት ተቋማት ግን የተለያዩ ተግባራትን ለማከናወን በሚጠይቁበት ወቅት የሚፈቀድበት በጋራ(ፑል) አሰራር የሚከተሉ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በተቋማቱ የሀብት ብክነትንና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል የተፈጠሩ አደረጃጀቶች አብዛኞቹ ቅሬታ ሰሚ ኮሚቴ፤ የዲሲፕሊን ኮሚቴ፣ የግዢ ኮሚቴ፣ የደረጃ እድገት ኮሚቴ፣ በማደራጀት ብልሹ አሰራሮችን የሚከላከሉበት አሰራር ያለ ቢሆንም በጥቂት ተቋማት የተወሰኑት አደረጃጀቶችን ብቻ ይጠቀማሉ፡፡ ይህ አሰራር ብልሹ አሰራሮችን በቅንጅት ከመስራት አንጻር ክፍተት ሊፈጥር የሚችል በመሆኑ

ትኩረት ያስፈልገዋል፡፡

ሙስናና ብልሹ አሠራሮች ሲከሰቱ ጥቆማዎችን ለመቀበል የሚያስችል ሚስጥራዊነቱን የጠበቀ ዘዴ ከመጠቀም አንጻር ስርዓቱ በሁሉም የዘርፉ ተቋማት ተዘርግቷል፡፡ በተለይም የሀሳብ መስጫ ሳጥን እና ስልክ ሁሉም ተቋማት የሚጠቀሙ ሲሆን በአንድ የዘርፉ ተቋም በዲጂታል ቴክኖሎጂ በመታገዝ ጥቆማ የሚቀበልበት አሰራር በፀረ ሙስና ትግሉ በመልካም ልምድ የሚወሰድ ነው፡፡

በአብዛኞቹ ተቋማት የተደራጁ የመከታተያ ክፍሎች ከሌሎች የስራ ክፍሎች ጋር በቅንጅት የሚሰሩበት አግባብ በምልከታ በአወንታዊ መልኩ የሚገልፁ ቢሆንም በቅንጅት ስለመስራታቸው የሚገልፅ በቂ መረጃ ግን ማግኘት አልተቻለም፡፡ በጣም ዉስን ተቋማት ግን ከሌሎች ክፍሎች ጋር ማለትም ከህግ ክፍል፣ ተቋማዊ ለውጥ፣ ውስጥ ኦዲት፣ ወዘተ ጋር በቅንጅት እንደሚሰሩ ግንዛቤ ተወስዷል፡፡

በዘርፉ ካሉት ተቋማት ከአንድ ተቋም በስተቀር የሕግ ክፍል በሚዘጋጁ ውሎች ላይ ከመፈረማቸው በፊት አስተያየት እንደሚሰጥ ሰነዶች የሚያሳዩ ሲሆን በተወሰኑ ተቋማት ክፍሉ ውሎች ላይ አስተያየት እንደሚሰጥ ቢገለፅም ከተሰበሰቡት ማስረጃዎች ሰነዶች አለመኖራቸውን ማረጋገጥ ተችሏል፡፡ ከዚሁ በተጨማሪ በሁሉም የዘርፉ ተቋማት የተለያዩ ክፍሎች ውስጥ አላስፈላጊ ጣልቃ ገብነት ስለመኖሩ የሚያመለክት መረጃ አለመኖሩን ግንዛቤ ተወስዷል፡፡

<u>አደረጃጀትን በአግባቡ ካለማደረጀት የተነሳ ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች</u>

የተጓደሉ የስነምግባር ባለሙያዎችን፣ ሙስናና ብልሹ አሰራር የሚከላከሉ ክፍሎች በቅንጅት አለመስራት፣ የሚሰሩበትን ስርዓት መዘርጋት ጥቆማ ስርዓት በተጀመረው ልክ በሁሉም ተቋማት አለማስፋት እንዲሁም ተገቢዉን በጀት ለክፍሎች አለመመደብ ናቸው፡፡ እነኚህ ስጋቶችም በዝቅተኛ ደረጃ የሚታይ ስጋቶች ተብለው ሊወሰዱ ይችላሉ፡፡

Commented [A9]: ደረጃ መሰጠት እንዴት ተቻለ ቢብራራ

4.2. ተጠያቂነት

በዘርፉ ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ የስራ ክፍሎችን አሰራር ጥናት ከማካሄድ አንፃር ሁለት ተቋማት የአሰራር ስርአት ጥናት ማካሄዳቸውን የሚገልፅ ሸኚ ደብዳቤ መኖሩን ከተሰበሰበው መረጃ መረዳት የተቻለ ሲሆን ቀሪዎቹ ሶስት ተቋማት ግን ምንም አይነት የአሰራር ስርአት ጥናት ስለማካሄዳቸው የቀረበ መረጃ አልተገኘም፡፡ በጥናቱ መሰረት ሁለቱም ተቋማት የማሻሻያ ተግባራት ስለማድረጋቸው የቀረበ መረጃ የለም፡፡ የደንበኞች እርካታን በተመለከተ ጥናቱ እንደሚያመለክተው አራቱ ተቋማት በራሳቸው አቅም የደንበኞች እርካታ ያጠኑ ሲሆን አንድ ተቋም የደንበኞች እርካታ

ጥናት ስለማካሄዱ የቀረበ መረጃ የለም፡፡

ሌላው ተጠያቂነትን ለማስፈን ከሚያስችሉ ተግባራት መካከል ተቋማት የሥነምግባር መመሪያ (Code of conduct) የማዘጋጀት እና የመተግበር ተግባር አንዱ እንደመሆኑ በዘርፉ ከአንድ ተቋም በስተቀር ቀሪዎቹ የተቋማቸውን የሰራ መሪዎች እና የሰራተኞች የስነምግባር መመሪያ ስለማዘጋጀታቸው የቀረበ ሰነድ አለመኖሩን መረጃው ያሳያል፡፡

በተቋማት ትኩረት ከሚሰጥባቸው ተግባራት አንዱ የተሳሳቱ ድርጊቶች ከመፈፀማቸው በፊት በሚደርሱ ጥቆማዎች መሰረት ቅድመ-መከላከል ስራዎችን መስራት ነው፡፡ በዘርፉ በአንድ ተቋም የተፈጠረን የስነምግባር ጥሰት ለማረም የተፃፃፉትን የሚያሳይ ሸኚ ደብዳቤ ከመቅረቡ ውጪ ሌሎች የዘርፉ ተቋማት ስለሰሩት ተግባር የሚያሳይ ሰነድ የለም፡፡ በጥናቱ ከተሰበሰበው መረጃ መረዳት እንደተቻለው በዘርፉ ስር በሚገኙ ሁሉም ተቋማት በስነምግባር ጉድለት የተከሰሱ አመራሮችም ሆኑ ባለሙያዎች አለመኖራቸውን መገንዘብ ተችሏል፡፡

ሌላው ጥናቱ ያተኮረበት ሀሳብ በዘርፉ በህግ ክፍሎች የተመሰረቱ ክሶችን ሲሆን ከተሰበሰበው መረጃ መረዳት እንደተቻለው በዘርፉ ስር በሚገኝ አንድ ተቋም የህግ ክፍሉ ክሶ ውሳኔ ያሰጠበት የመጨረሻው ገፅ የተገኘ መሆኑን እና መከፈል ሲገባው ያልተከፈለ ብር 894,670.00 ተመላሽ እንዲያደርግ የህግ ክፍል ደብዳቤ የጻፈበት ሲገኝ በቀሪዎቹ ተቋማት ክስ ስለመመስረቱም ሆነ የህግ ክፍሉ ስለሰራቸው ተግባራት የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡ በዘርፉ የቅሬታ አቀራርብ ስርዓትን በተመለከተ መረጃው እንደሚያሳየው በአንድ ተቋም የቀረቡ ቅሬታዎች የተፈቱ መሆናቸውን መረጃው የሚያሳይ ሲሆን በቀሩት ሁሉም ተቋማት ግን ምንም ዓይነት ቅሬታዎች ስለመቅረባቸው የቀረበ ምንም አይነት መረጃ አልተገኘም፡፡ በዘርፉ ስር የሚገኙ በሁሉም ተቋማት የበላይ ኃላፊዎች የሥነምግባር እና ፀረ-ሙስና ክፍልን የስራ ክንውን ስለመገምገማቸው የሚያሳይ ምንም አይነት መረጃ አልተገኘም ፡፡

<u>ተጠያቂነትን ከመተግበር አኳያ የሚነሱ የሙስና ስጋት አካባቢዎች</u>

የሥነምግባር መመሪያ (Code of conduct) ያለማዘጋጀትና ሙሉ ለሙሉ አለመተግበር፣ የተሳሳቱ ድርጊቶች ከመፈፀማቸው በፊት በሚደርሱ ጥቆማዎች መሰረት ቅድመ-መከላከል ስራዎችን በመስራት በኩል ክፍተት መኖር ናቸው፡፡ ይህም መካከለኛ የሙስና ስጋት መኖሩን ያሳያል፡፡

4.3. የተቋማት ግልጽነት ትንተና

በዘርፉ ያሉ ሶስት ተቋማት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት ከሠራተኞችና ከተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጋር ውይይት ተደርጎበት ወደ ተግባር እየተገባ መሆኑን ከተገኘው መረጃ መረዳት ይቻላል፡፡ ነገር ግን ሁለት ተቋማት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት ላይ ውይይት ስለማድረጋቸው የሚያሳይ መረጃ አልተያያዘም፡፡ በዘርፉ ያሉ አራት ተቋማት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት አፈጻፀም ላይ ከሠራተኞችና ከተለያዩ ባለድርሻ አካላት ጋር ውይይት ተደርጎበት ወደ ተግባር እንደተገባ ከተገኘው መረጃ መረዳት ይቻላል፡፡ ይህም የዕቅድና በጀት ትግበራው የተሳካ እንዲሆን አጋዥ ሚናውን ይጫወታል ተብሎ ይታመናል፡

ዓመታዊ መደበኛ፣ ካፒታል እና የውስጥ ገቢ በጀት አጠቃቀም መረጃ ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ በማድረግ በኩል ከአንድ ተቋም በስተቀር የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡ የውሳኔ አሰጣጥ ውጤትን ተደራሽ ማድረግን በሚመለከት ከመረጃዎች ለማየት እንደተሞከረው የሚመለከታቸው የተለያዩ ስራ ክፍሎች በተለያዩ ውሳኔዎች የሚሳተፉ ሲሆን በስራ ሂደት ደረጃ ግን ተደራሽ እንደሚደረግ የሚያሳይ መረጃ የለም፡፡ በተጨማሪም በዘርፉ ከአንድ ተቋም በስተቀር ሁሉም ተቋማት ውሳኔዎችንና ቃለ-ጉባዔዎችን በተገቢው መንገድ ተደራሽ እያደረጉ መሆኑን የሚያሳዩ መረጃዎች የሉም፡፡

በዘርፉ ያሉ ሁለት ተቋማት የግዥና ጨረታ ማስታወቂያ በይፋ የሚያሰራጩ ሲሆን ሌሎቹ ተቋማት የግዥና ጨረታ ማስታወቂያ በይፋ መሰራጨቱን የሚያሳይ ሰነድ የለም፡፡ በዘርፉ በአንድ ተቋም የባለድርሻ አካላት ፍላጎትን ያማከለ ማለትም ለክልል ኮሙኒኬሽን ቢሮ የህዝብ ግንኙነት አመራሮችና ባለሙያዎች የውይይት መድረኮች ያዘጋጀ መሆኑን መረጃዎች የሚያሳዩ ሲሆን ሌሎች ተቋማት ግን መሰል ውይይቶች ስለማድረጋቸው መረጃ የለም፡፡ በዘርፉ ውስጥ ያሉ ሁሉም ተቋማት የማህበራዊ ሚዲያና ዌብሳይት ያላቸው መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

<u>የተቋማት ግልፅነትን ከመተግበር</u> አኳያ <u>የሚከሰቱ የሙስና ስጋቶች</u>

ውሳኔዎችንና ቃለ-ጉባዔዎችን በተገቢው መንገድ ተደራሽ አለማድረግ ሲሆን ይህ መጠንኛ የሙስና ስጋት ከፍተኛ የአሰራር ክፍተት ሊፈጥር ይችላል፡፡

4.4. አዋጅ፣ ደንብ እና መመሪያ

ሙስናን መዋጋት ከሚያስችል ጉዳዮች መካከል አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች የማይተካ ሚና አላቸው፡፡ የህግ የበላይነት ከማስፍን ባሻገር ተግባራዊ ማድረግ ያለባቸው መርሆች

በመደንገግ ፋፃሚዎች ስራቸውን ህግ በተከተለ መሰረት እንዲሰሩ አስገዳጅ ሁኔታዎችን ይፈጥራል፡፡ አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ተግባራዊ መደረጋቸውን ክትትል ከማድረግ በተጨማሪ በየጊዜው መሻሻል ይኖርባቸዋል፡፡ ይህን ታሳቢ በማድረግ በዘርፉ ውስጥ ከአዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ጋር ተያይዘው የተሰሩ ስራዎችን ከዚህ በታች ለመተንተን ተሞክሯል፡፡

ከተሰበሰቡ መረጃዎች በመነሳት አዳዲስ ህጎች የማውጣትና ነባር ህጎችን የማሻሻል ስራ በተቋማቱ እየተሰራ መሆኑን ለመረዳት ተችሏል፡፡ ለምሳሌ አዋጅ ቁጥር 1179/2012 የሲቪል አቪዬሽን አዋጅን ለማሻሻል የወጣ፤ አዋጅ ቁጥር 879/2007 የመርከቦች ጭነት መጠን መወሰኛ ፕሮቶኮልን ለማጽደቅ የወጣ አዋጅ፣ ደንብ ቁጥር 493/2014 የመንገድ ደህንነት እና መድን ፈንድ አገልግሎት ማቋቋሚያ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ እና የመልቲሞዳል ትራንስፖርት አከናዋኝ የንግድ ሥራ ፈቃድ ለመስጠት እና ብቃትን ለማረጋገጥ የተዘጋጀ መመሪያ ቁጥር 802/2013 ሁሉም ተቋማት በሚባል ደረጃ የሥነ-ምግባር ደንቦችና ሙስና መከላከል የሚያስችል መመሪያዎች በማውጣት ተግባራዊ እያደረጉ መሆናቸው ከቀረቡ ሰነዶች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

Commented [A10]: ከላይ በተጠያቂነት ረዕስ ሥር በዘርፉ ከአንድ ተቋም በስተቀር ቀሪዎቹ የተቋማቸውን የሰራ መሪዎች እና የሰራተኞች የስነምግባር መመሪያ ስለማዘጋጀታቸው የቀረበ ሰነድ አለመኖሩ በሚል የተገለጸ በመኖሩ ሃሳቡ እንዳይጋጭ ቢታይ

ከዚሁ በተጓዳኝ ህጎችን በአብዛኛው በፍትህ ሚኒስቴር የማስመዝገብ አሰራር ያለ መሆኑን ከተገኙት መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡ አመታዊ የተሽከርካሪዎች ደህንነት የቴክኒክ ምርመራ አገልግሎት አሰጣጥን ለመቆጣጠር የወጣ መመሪያ ቁጥር 668/2013፤ የተሽከርካሪ ጥገና እና የአካል ለውጥ ሥራ ጋራዥ የሙያ ብቃት ማረጋገጫ ፈቃድ 669/2013፤ የተሽከርካሪ አገልግሎት አሰጣጥና ብቃት ማረጋገጫ ፈቃድ አሰራር ሥርዓት መመሪያ 672/2013፤ የግብር ሥርዓት የሚገደዱና የማይገደዱ ገቢ ዕቃዎችን እና አስመጪዎችን ለመወሰን የወጣ መመሪያ ቁጥር 858/2014 መመሪያ ጸድቆና በፍትህ ሚኒስቴር የምዝገባ ቁጥር ተመዝግቦ በስራ ላይ የዋለ መሆኑ ከመረጃዎች መረዳት ይቻላል፡፡

ፀድቀው የሚወጡ መመሪያዎችና ደንቦች ለተገልጋዮች/ለተጠቃሚዎች በቀላሉ ተደራሽ በማድረግ ረገድ በተለይም በተለያዩ ማህበራዊ ሚዲያዎችና በበየነ መረብ (website) ግንዛቤ የማስጨበጥ ስራ እየሰሩ መሆናቸውን የተቋማቱ መረጃዎች ያመላክታሉ፡፡ በተጨማሪም በዘረፉ ስር ያሉ ሁለት ተቋማት አመራሮች እና ሰራተኞች በአዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች አተገባበር ላይ ሥልጠና እየሰጡ መሆኑን የሚያመለክት መረጃ ማግኘት ተችሏል፡፡

የዜጎች ቻርተርን በተመለከተ ከሁለት ተቋም በስተቀር በሌሎች ተቋማት የሌለ ሲሆን ቻርተሩ ባለባቸው ተቋማት ቢሆንም ከተደራሽነት አንጻር ውስንነቶች ያሉ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ ከዚህ በላይ ከቀረቡ ዝርዝር ጉዳዮች አኳያ የሚከተሉት ከአዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ጉዳዮች ተያያዥነት ሊኖራቸው የሚችል የዘርፉ የሙስና ስጋቶች፤

- በአዋጅ፣ ድንብና መመሪያ ጉዳዮች ላይ በተወሰኑ ተቋማት ላይ የግንዛቤ ማስጨበጫ ሥልጠና የሰጡ መሆኑን የሚያመላክተ ሰነድ ቢኖርም አብዛኛው ተቋማት ስለመስጠታቸው የሚያሳይ መረጃ የሌለ ስለመሆኑ፡፡
- በዘርፉ ስር ያሉ ሁሉም ተቋማት የዜጎች ቻርተር የተዘጋጀ ቢሆንም ለተገልጋይ ተደራሽ ከማድረግ አንጻር ውስንነት መኖሩና የተቋማቱ በይነ-መረብ (website) ላይ ፈልጎ ማግኘት አስቸጋሪ መሆኑ መረጃዎች ተደራሽ እንዳይሆኑ እና ግልጽነት እንዳይሰፍን ሊያደርጋቸው ይችላል፡፡

4.5. የንብረት አስተዳደር

በዘርፉ ስር የሚገኙ አራት ተቋማት የንብረት አስተዳደር እና መቆጣጠር አሰራር ስርዓት /ቢን ካርድ፣ ስቶክ ካርድ፣ ቋሚ ንብረት መመዝገቢያ እንዲሁም አውቶሜሽን/ አማራጮችን ጥቅም ላይ እየዋሉ መሆኑን ከተሰበሰቡ መረጃዎች የሚያሳዩ ሲሆን በአንድ ተቋም የንብረት አስተዳደር እና መቆጣጠር አሰራር ስርዓት ተግባራዊ ማድረጉን የሚያሳይ ምንም አይነት ማስረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡

የንብረት ቆጠራን በተመለከተ አራት ተቋማት አመታዊ የንብረት ቆጠራ ማከናወናቸውን ከመረጃዎች ለማረጋገጥ የተቻለ ሲሆን አንድ ተቋም ዓመታዊ የንብረት ቆጠራ ማድረግ አለማድረጉን የሚያሳይ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡

የካይዘን ንብረት አስተዳደር ስርዓት ተግባራዊ ማድረግን በተመለከተ በአንድ ተቋም ስርዓቱ ተግባራዊ መደረጉ መረጃዎች የሚያሳዩ ሲሆን በሌሎቹ አራት ተቋማት የካይዘን ንብረት አስተዳደር ስርዓት ተግባራዊ አልተደረገም፡፡

በዘርፉ ስር ከሚገኙ አራት ተቋማት በ2013 እና 2014 የተወገዱ ንብረቶች መኖራቸውን ከሰነድ መረጃዎች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡ የተወገዱበት ምክንያት አገልግሎታቸው ያለፈ መሆናቸውን ግንዛቤ ተወስዷል፡፡ ንብረት ከተወገደባቸው በሶስት ተቋማት የሚወገዱ ንብረቶች ዝርዝርም

በባለሙያ የሚያስገመግሙበት ስርዓት የዘረጉ ሲሆን በአንድ ተቋም ግን የሚወገዱ ንብረቶች ዝርዝር በባለሙያ ስለመገምገማቸው የሚያረጋግጥ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡

መወገድ የሚገባቸውን ንብረቶች አያያዝን በተመለከተ በአራት ተቋማት በአግባቡ የሚቀመጡ መሆኑን የሚያሳይ በምልከታ የተረጋገጠ ሲሆን እንዲሁም በእነዚህ ተቋማት የተወገዱ ንብረቶች በግልፅ ጨረታ እንዲሁም በቀረበ ጥያቄ ላይ ተመርኩዞ ለበጎ አገልግሎት ድርጅች እንዲሁም ለመንግስት ተቋማትና ዩኒቨርስቲዎች በስጦታ የተወገዱ መሆኑን ከመረጃዎች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

<u>ከንብረት አስተዳደር ችግር የተነሳ ሊከሰቱ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች</u>

ዓመታዊ የንብረት ቆጠራ ማድረግ አለማድረጉን የሚያሳይ መረጃ አለማግኘት፣የካይዘን ንብረት አስተዳደር ስርዓት ተግባራዊ አለማድረግ ንብረትን ከማስተዳደር አኳያ መካከለኛ የሙስና ስጋት ሊሆኑ የሚችሉ ናቸው፡፡

4.6. የግዥ አስተዳደር

የዘርፉን የግዥ አሰራር ሥርዓት በሚመለከት ሁሉም ተቋማት የግዥ ዕቅድ ያላቸው ሲሆን አራቱ ተቋማት በእቅዳቸው መሰረት ውይይት እንደሚያደርጉ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ ይህንም ተከትሎ ተቋማቱ ልዩ ልዩ ግዢዎች በማከናወን አፈፃጸማቸውን እንደሚገመግሙ ከተሰበሰበው መረጃ ለማየት ተችሏል፡፡ አንድ ተቋም ግን የግዢ እቅድ አፈጻፀም ግምገማ ስለማድረጉ መረጃ የለም፡፡

የ2014 በጀት ዓመት የዘርፉን የግዥ አፈፃፀም በሚመለከት የተቋማት ድግግሞሽን ጨምሮ ሦሥት ተቋማት በውስን ጨረታ፤ አራት ተቋማት በፐርፎረማ እና ከአንድ አቅራቢ ግዢ ማከናወናቸውን የተሰበሰቡ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ አንድ ተቋም ደግሞ የግዥ አፈፃፀም ሪፖርት ቢያቀርብም የእያንዳንዱን የእቃ አይነትና የገንዘብ መጠን የያዙ ሰነዶችን ለመስጠት ፈቃደኛ አለመሆኑን ከቀረበው መረጃ መገንዘብ ተችሏል፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘ በአንድ ተቋም የግዥ አፈፃፀም ሂደት ላይ ከምርት ጥራት አኳያ ቅሬታ የቀረበ ሲሆን ለቅሬታውም የሚመለከተው አካል የጽሁፍ ማብራሪያ የሰጠ መሆኑን በሰነድ ተረጋግጧል፡፡ ከዚህም በተጨማሪ በአንድ ተቋም ላይ አንድ ለሙስና የተጋለጠ የግዥ አሰራር የተከሰተ ሲሆን ጉዳዩም በሙስና ወንጀል ምርመራ ተረጋግጦ ሂደቱ እንዲቆም መደረጉን ከልዩ ልዩ ሰነዶች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

የግዥ ሂደትን ለማከናዎን አራት የዘርፉ ተቋማት ሰቶክ ላይ ያላቸውን እቃ ተመርኩዘው ግዥ እንደሚፈፅሙ ከተሰበሰቡ የሰነድ ማስረጃዎች ማረገጥ የተቻለ ሲሆን ሌላ አንድ ተቋም ስቶክ ላይ ተመስርቶ ስለመፈፀሙ የሚያሳይ ማስረጃ አልተገኘም፡፡

ግዥ ከመፈፀሙ በፊት የገበያ ጥናት መከናዎኑን በሚመለከት ሦሥት ተቋማት ቅድመ ገበያ ጥናት አካሄደው ግዥ መፈፀማቸቸን ከተሰበሰበው የገበያ ጥናት ሪፖርት ማረጋገጥ የተቻለ ሲሆን ሌሎች ሁለት ተቋማት የቅድመ ገበያ ጥናት አለማከናወናቸውን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

በዲጅታል የታገዘ የግዥ አሰራር ሥርዓትን ከመተግበር አንጻር ከአንድ ተቋም በስተቀር ሌሎች አራት ተቋማት የዲጅታል አሰራር ስርዓት እንደሚተገብሩ ከሰነድ ማስረጃና ከሲስተም ምልከታ ተረጋግጧል፡፡

<u>የግዥ አስተዳደርን በሚገባ ካለመፈፀም አኳያ ሊከሰቱ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች</u>

አንድ አንድ ተቋማት በቅድሚያ ገቢያ ጥናት ሳያደርጉ ግዥ መፈፀማቸው፤ ግዥዎችን በተደገጋሚ ከአንድ አቅራቢ መግዛታቸው፣ የተገዙ እቃዎችን በአይነትና በቁጥር እንዲሁም የገንዘብ መጠን የሚያሳዩ ሰነዶችን ለማሳየት ፈቃደኛ አለመሆናቸው፣ ግልፅ የግዥ ጨረታ አለማውጣት፤ አንድ ተቋም ከእቅድ ውጪ ግዥ መፈፀመ፣ የግዥ አሰራር ሂደቱን ለጥቅም ግጭት ከመዳረጉም በላይ ለሙስናና ብልሹ አሰራር በከፍተኛ ደረጃ የመጋለጥ ዕድሉን ያሰፋዋል፡፡

4.7. የሰው ሀብት አስተዳደር

በዘርፉ ስር ከሚገኙ ተቋማት ውስጥ የኢትዮጵያ ማሪታይም ባለስልጣን፣ ፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት እና በሲቪል አቬሽን ባለስልጣን ላይ የአስተዳደር ኮሚቴዎች ማለትም የቅጥር፣ የዲሲፕሊንና የዝውውር ስለመደራጀታቸው የሚያሳይ መረጃ የቀረበ ሲሆን ትራንስፖርትና ሎጂስቲክስ ሚኒስቴር እና በመንገድ ደህንነት እና መድህን ፈንድ አገልግሎት ላይ ኮሚቴዎች ስለመቋቋማቸው የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

የቅጥር ማስታወቂያዎችን በተመለከተ ሁሉም ተቋማት በተለያዩ ዘዴዎች (በጋዜጣ፣ በሬዲዮና ቴሌቪዥርን እና በቦርድ) ይፋ እንደሚያደርጉ ከቀረቡ መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡

በዘርፉ ስር ከሚገኙ ተቋማት መካከል የኢትዮጵያ ማሪታይም ባለስልጣን እና ፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት ላይ በሠራተኛ አስተዳደር አሰራሮች ማለትም በዲሲፕሊን፣ በደረጃ ዕድገትና ምደባ ቅሬታዎች ቀርበው የተፈቱ ስለመሆኑ ከተገኙ መረጃዎች ማረጋገጥ የታቻለ

ሲሆን በተቀሩት ተቋማት ላይ ቅሬታ ስለ መቅረቡ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በዘርፉ ሀሰተኛ የትምህርት ማሰረጃዎችንና የሥራ ልምዶችን ከማጣራት አንፃር በሁሉም ተቋማት የተሰራ ስራ ስለመኖሩ የሚገልፅ መረጃ ያልተገኘ ሲሆን የሥራ አመራር ምደባ በውድድር ላይ የተመሰረተ ስለመሆኑ ከሲቪል አቬሽን ባለስልጣን በስተቀር በዘርፉ ሥር በሚገኙ ሁሉም ተቋማት ላይ የአመራር ምደባ በውድድር ስለመሆኑ የሚያሳይ ሰነድ አልተያያዘም፡፡

የሰው ሀብት መረጃቸውን በዘመናዊ የመረጃ አያያዝ ቴክኖሎጂ ሥርዓት ከመዘርጋት አንጻር ፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት እና ሲቪል አቬየሽን ባለስልጣን ቴክኖሎጂ መጠቀማቸውን በምልከታ ማረጋገጥ የተቻለ ሲሆን ሌሎች በቀሩት ተቋማት ላይ መረጃውን በዘመናው ቴክኖሎጂ አለመጠቀማቸውን በተደረገው ምልከታ ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

ከትራንስፖርት እና ሎጂስቲክስ ሚኒስቴር በስተቀር ሌሎች ተቋማት የሙያ ብቃት ማጎልበቻና የሥነ ምግባር ማሻሻያ ስልጠናዎች ለአመራሮችና ሰራተኞች የተሰጡ መሆኑን ከተገኙ መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡

<u>የሰው ኃብት አስተዳርን በሚገባ ካለመምራት የተነሳ ሊከሰቱ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች</u>

ተቋማት የሙያ ብቃት ማጎልበቻና የሥነ ምግባር ማሻሻያ ስልጠናዎች ለአመራሮችና ሰራተኞች በተሟላ ሁኔታ አለመስጠት በእውቀት ላይ የተመሰረተ ስራ ከመስራት አንፃር የሙስና ስጋት ሊሆን ይችላል፡፡

4.8. የሀብት ምዝገባና ማሳወቅ

የትራንስፖርትና ሎጀስቲክ ሚኒስትር ዘርፍ የሀብት ምዝገባ ሰርዓት ተግባራዊነት ምን ይመስላል የሚለውን ለማየት እንደተቻለው አብዛኛዎቹ ተቋማት በህጉ መሰረት የሀብት ምዝገባ ስራ የሚያከናውኑ መሆናቸው መገንዘብ የተቻለ ቢሆንም የተወሰኑ ተቋማት ግን የሀብት ምዝገባ ስራ ምዝገባ እያካሄዱ እንዳሉ ቢገልፁም በተጨባጭ በቁጥር እና በሰነድ የተደገፈ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡ ለምሳሌም የትራንስፖርትና ሎጀስቲክ ሚኒስቴር ምዝገባ ማካሄዳቸውን ቢገልፁም የምዝገባ መረጃዎችን በቁጥር በሠነድ የተዘጋጀ ባለመኖሩ ከተቋሙ ምን ያህል አመራር እና ሰራተኛ እንዳስመዘገበ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም ፡፡ በአጠቃለይ በዘርፉ ስር ካሉ ተቋማት ወደ 1,501 የሚሆን ሰራተኛ እና አመራር ያሉ ሲሆን ከዚህ ውስጥ ሀብታቸውን ያስመዘገቡ 106

ሲሆኑ ያላስመገቡ 1,395 ናቸው፡፡ ሀብታቸው ካስመዘገቡት ውስጥ 89 ሰራተኞች ሲሆኑ የተቀሩት 17 አመራሮች ናቸው ፡፡

በተጨማሪም የመንገድ ደህንነትና መድን ፈንድ አገልግሎት ተቋም የሀብት አመዘጋገብ ደረጃ የሚገኝበትን ሁኔታ የሚያሳይ መረጃ ቢቀርብም የቀረበው የሠነድ ማስረጃ ግን በተሟላ ሁኔታ ማስመዝገብ ያለባቸውንና ያስመዘገቡ አመራሮችን ቁጥር በሠነድ የሚያረጋግጥ ካለመሆኑም በላይ ማስመዝገብ የሚገባቸውን የሠራተኞች ቁጥር ሲያስቀምጥ ሠራተኞች ያስመዘገቡ ስለመሆኑ የቀረበ ማስረጃ የለም፡፡

ከሀብት ማሳወቅና ምዝገባን በሙሉ ካለመፈፀም የተነሳ ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች

በዘርፉ የተሟላ የሀብት ምዝገባ ስርዓት ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ አለመደረጉ ተጠያቂነት እንዳይኖር ከማድረጉ ባሻገር መጠኑ መካከለኛ ለሚሆን የሙስና ስጋ የሚፈጥር ነው፡፡

4.9. ፕሮጀክት አስተዳደር

የዘርፉ የአምስት አመታት ፕሮጀክቶች አፈፃፀም በሚመለከት መረጃው የተገኘው በሲቪል አቬሽን ባለስልጣን እና ትራንስፖርትና ሊጂስቲክስ ሚኒስቴር ስር የአንድ አመት የፕሮጀክቶች የአፈፃፀም የወጪ ሂደት የሚያሳይ ሪፖርት ተገኝቷል፡፡ ፕሮጀክት ባላቸው አራት ተቋማት ውስጥ በሲቪል አቬሽን 285,354,184.28 የሚሆን ብር አምስት ፕሮጀክት በተያዘላቸው የጊዜ ገደብ ውስጥ የተጠናቀቁ መሆኑን፤ በሦስት ተቋማት ማለትም በኢትዮጵያ ሲቪል አቪየሽን ባለስልጣን ሦስት ፕሮጀክቶች፤ በማሪታይም ባለስልጣን አንድ ፕሮጀክት እንዲሁም በፐብሊክ ትራንስፓርት ድርጅት አገልግሎት ስምንት ፕሮጀክቶች በጠቅላላ የ150 ሚልዮን ዶላር እና 761,199.964.88 ብር ግምት ያላቸውን 12 ፕሮጀክቶች በዉል ስምምነቱ መሰረት ያላላቁ መሆናቸውን ከቀረበው መረጃ መረዳት ተችላል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ በዘርፉ ውስጥ ተጨማሪ ስራ የተሰጠበት አንድ ፕሮጀክት፣ ውል የተቋረጠባቸው ሁለት ፕሮጀክቶች መኖራቸውን የታየ ሲሆን ተቋራጩ ክስ የመሰረተበት እንድ እንዲሁም በአንድ ተቋም የ30 ሚሊዬን ዶላር የዋጋ ማስተካከያ የተደረገበት አንድ ፕሮጀክት መኖሩ ከመረጃዎች ግንዛቤ ተወስዷል፡፡

Commented [A11]: ፕሮጀክቶችን ለማጠናቀቅ ከተፈጸመ ውል ስምምነት አንፃር መታየቱ ቢረጋገጥ፡፡ አለዚያ በሂደት ላይ እንደሚገኙ ቢገለጽ

ፕሮጀክቶችን በሚገባ ካለመከታተል የተነሳ ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች

ፕሮጀክቶች ያለበቂ በጀት የተጀመሩ መሆናቸውና በፕሮጀክቶች ክትትል ላይ ክፍተት መኖሩ ከፍተኛ የሆነ ሙስና ስጋት ሊሆን ይችላል፡፡

4.10 ኦዲትና ቁጥጥር

በዘርፉ በተሰበሰበው መረጃ መሰረት የሚገኙ አምስቱም ተቋማት የውስጥ ኦዲት ሪፖርት ያላቸው መሆኑ መረዳት ይቻላል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ በበጀት ዓመቱ ሁሉም ተቋማት የውጭ ኦዲት ሪፖርት እንዲኖራቸው የሚጠበቅ ቢሆንም ከመንገድ ደህንነት እና መድህን ፈንድ አገልግሎት እና ከፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት በስተቀር መረጃውን ማግኘት አልተቻለም፡፡

በዘርፉ በተሰበሰበ መረጃ መሰረት በትክክል ያልተወራረዱ፣ ያላግባብ የተወሰዱ እንዲሁም ያላግባብ ተወስደው ተመላሽ የተደረጉ በሚል ተንትኖ ማስቀመጥ ባይቻልም ከመንገድ ደህንነት እና መድህን ፈንድ አገልግሎት፣ ትራንስፖርትና ሊጂስቲክስ ሚኒስቴር እና ሲቪል አቬሽን ባለስልጣን ግን በውስጥ ኦዲተር እና በውጭ ኦዲተር ያልተወራረደ ተብሎ የተገለጸው 1,948,750,787.85 ብር፤ ያለአግባብ የተወሰደ 8832.33 ብር እንዲሁም 194,912,981.85 ብር ተመላሽ የተደረገ መሆኑ ከቀረበው መረጃ መረዳት ይቻላል፡፡

ከመንገድ ደህንነት እና መድህን ፈንድ አገልግሎት እና ከፐብሊክ ሰርቪስ ትራንስፖርት አገልግሎት በስተቀር የተቋሙ አመራር የውስጥና የውጭ ኦዲት ግኝቶች ላይ ውይይትና ግምገማ ማድረጋቸው እንዲሁም በዘርፉ የሚገኙ ሁሉም ተቋማት የኦዲት ሪፖርቶችን ተመስርተው ማሻሻያዎች ስለማድረጋቸው በተጨባጭ የሚያሳይ መረጃ ማግኘት አልተቻለም፡፡ ከተሰበሰበው መረጃ ማየት የሚቻለው እነዚህ ተቋማት የኦዲት ሪፖርቶች በሕጉ እና በመመሪያው መሰረት ለተቆጣጣሪ አካል የማሳወቅ ሁኔታ ቢኖርም በተቋም ውስጥ የሚመለከታቸው የሥራ ክፍሎች የኦዲት ሪፖርቶች ተደራሽ ስለመደረጋቸው መረጃዎች አያሳዩም፡፡

የዘርፉ የኦዲት ግኝቶችን መነሻ በማድረግ በተደጋጋሚ የሚስተዋሉ የሙስና ስጋች ውስጥ በኦዲት የተገኙ ግኝቶች ሳይስተካከሉ መቅረታቸው፣ የፋይናንስ ክፍሉ የሂሳብ መግለጫዎችን በታቀደው ጊዜ አዘጋጅተው አለማቅረብ፣ ባልተሟላ ሰነድ ክፍያ መፈጸም፣ የውስጥ ኦዲት ሪፖርት በወቅቱ አለማቅረብ፣ ደንቡንና መመሪያውን ተከትሎ የውሎ አበል ክፍያ አለመፈፀም በዋናነት ሊነሱ ይችላሉ፡፡

<u>የኦዲትና ቁጥጥር ማነስ ወይም በኦዲት ግኝት መሰረት ማሻሻያ ካለማድረግ የተነሳ ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች</u>

በኦዲት ሪፖርት ላይ ተመስርቶ ማሻሻያዎች አለመደረጉ፣ ባልተሟላ ሰነድ ክፍያ መፈጸም፣ የውስጥ ኦዲት ሪፖርት በወቅቱ አለማቅረብ፣ ደንቡንና መመሪያውን ተከትሎ የውሎ አበል ክፍያ አለመፈፀም በዋናነት ሊነሱ ይችላሉ፡፡

እነኚህ ችግሮች ለዘርፉ ዝቅተኛ የሙስና ስጋት ሊሆኑ ስለሚችሉ ትኩረት ተሰጥቶ ሊሰራባቸው የሚገቡ ጉዳዮች ናቸው፡፡

4.11 የሙስና ስጋት

በዘርፉ የሚገኙ ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት የሆኑ የስራ ሂደቶች፣ የመከሰት እድል፣ቢከሰቱ የሚያመጣው ተጽዕኖዎች፣ የስጋቱ መንስኤዎች ሆነው የታዩ ነጥቦችና የመፍትሔ ሀሳቦች በዝርዝር እንደሚከተለው አስቀምጡ፡-

ተ.ቁ	የሙስና ስጋት የሆኑ ሂደቶች	የመከሰት እድል	ቢከሰት የሚያመጣው ተፅዕኖ	የስጋት መንስኤዎች	የመፍትሄ ሃሳቦች	የሙስና ስጋቶች የተዩበት ተቋም ስም
1.	የሰው ሀብት ቅጥርና የደረጃ እድገት	መካከለኛ	ከፍተኛ	የቅጥር መመሪያን ባለመከተል በዝምድና ቅጥር መፈፀም	ቅፀርና የደረጃ እድገት መመሪያን በመከተል የአሰራር ግልጽነትን ማስፈን	ፐብሊክ ትራንስፖርት አገልግሎት ድርጅት
2.	ግዥ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የግዥ መመሪያን አለመከተል እና ጥቅም ፍለጋ	የግዥን መመሪያ መተግበር	
3.	የተሽከርካሪ ሰለዳ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የቁጥጥር ክፍተት	ድንገተኛ ፍትሻ ማድረግ	

4.	የነዳጅ ቅጅ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	ሰራተኞችን በጥቅም መያዝ	የነዳጅ አጠቃቀም ስርዓትን መዘርጋት	
5.	ፋይናንስ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	ባለሀብትና ባለሙያ ጤነኛ ያልሆነ ግንኙነት የአሰራር ክፍተት በዘመድና በአድሎ	የፋይናንስ መመሪያን መከተል ✓ አሰራር ግልጸንነትን ማስፈን	
6.	ፋይናንስ	ከፈተኛ	ከፍተኛ	ጥቅም ፍለጋ	የቁጥጥር ስርዓትን መዘርጋት	መንገድ ፈንድ ደህንነት
7.	ግዥ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	-የግዥ ሰራተኞች ያልተፈለገ ጥቅም መፈለግ	ግዥን በመመሪያ መሰረት መሆኑን ክትትልና የግዥ ሰነዶችንና ሂደቱን ኦዲት ማድረግ	
8.	ንብረት አስተዳደር	መካከለኛ	ከፍተኛ	-ሰራተኞች በጥቅም መደለል -የቁጥጥርና የአሰራር ክፍተት	-ድንገተኛ ቁጥጥርና ክትትል ማድረግ -ጥብቅ አሰራሮችን መዘርጋት	
9.	ጠቅላላ አገልግሎት	መካከለኛ	ከፍተኛ	--ሰራተኞች በጥቅም መደለል	-ድንገተኛ ቁጥጥርና	

				-የቁጥጥርና የአሰራር ክፍተት	ክትትል ማድረግ -ጥብቅ አሰራሮችን መዘርጋት	
10.	ሰዉ ሀብት	መካከለኛ	ከፍተኛ	-የቁጥጥርና የአሰራር ክፍተት	በህግና በደንብ ስራዎች እንዲሰሩ ቁጥጥርና ክትትል ማድረግ	
11.	የመገናኛ ናቪጌሽን ቅኝት ምህንድስና	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የአመራር ቁርጠኝነት ማነስ፣የስነ ምግባር መመሪያ ያለመኖረ፣ ህግና ስርዓትን ያለመከተል እና የተቋሙን አሰራር በየጊዜው ቼክ ኤንደ ባላንስ አለማድረግ	▪ ቁጥጥርና ክትትል ስራ በተጠናከረ መል ማካሄድ ▪ የስነ ምግር መመሪያ ማዘጋጀትና መተግበር ▪ የውጡ ህጎችንና መመሪያዎችን መከተል	ሲቪል አቪዬሽን ባለስልጣን
12.	የምህንድስና ስራ አመራር	ከፍተኛ	ከፍተኛ			
13.	የአቪየሽን ሬጉሌሽን	ከፍተኛ	ከፍተኛ			
14.	የፋናንስ አቅርቦትና ንብረት አስተዳደር	ከፍተኛ	ከፍተኛ			
15.	የኤሮድሮም ሴፍቲና ስታንዳርድ	መካከለኛ	መካከለኛ			
16.	የአየር ትርፊክ ቁጥጥር	ከፍተኛ	ከፍተኛ			
17.	ሰውሃብት	መካከለኛ	መካከለኛ			

18.	ትራንስፖርትና ጥገና አገልግሎት	መካከለኛ	መካከለኛ			
19.	ግዥ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	በፐርፎርማ እና ከአንደ አቅራቢ በበላይ አመራር ትዕዛዝ መገዛቱ	ግዥዎችን በግልጽ ጫረታ መግዛት	ትራንስፖርትና ሎጂስቲክ ሚኒስቴር
20.	ቋሚ ምዝገበ ማድረግ ለማችሉ ተሽርካሪች የዕለት ሰሌዳ መስጠት	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የስነ ምገባር መመሪያ አለመኖር.ህግና ስርዓትን ያለመከተል፣ቁጥጥሩ የላላ መሆነ	የስነ ምገባር መመሪያ ማዘጋጀት፣ህግና ስርዓትን መከተል፣ቁጥጥሩ ማድረግ	
21.	የጠፋ የእለት ሰሌዳ ፍቃድ ምትክ መስጠት	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የስነ ምገባር መመሪያ አለመኖር.ህግና ስርዓትን ያለመከተል፣ቁጥጥሩ የላላ መሆነ	የስነ ምገባር መመሪያ ማዘጋጀት፣ህግና ስርዓትን መከተል፣ቁጥጥሩ ማድረግ	
22.	ለአዲስ ተከርካሪ ወደ አገር ውሥጥ ማስገቢያ ፈቃድ መስፈርት መስጠት	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የስነ ምገባር መመሪያ አለመኖር.ህግና ስርዓትን ያለመከተል፣ቁጥጥሩ የላላ መሆነ	የስነ ምገባር መመሪያ ማዘጋጀት፣ህግና ስርዓትን መከተል፣ቁጥጥሩ ማድረግ	
23.	በአገር ውስጥ	ከፍተኛ	ከፍተኛ	የስነ ምገባር	የስነ ምገባር	

	የተሳቢ አምራች ብቃት ማረጋገጫ ፍቃድ መስጠት			መመሪያ አለመኖር.ህግና ስርዓትን ያለመከተል፣ቁጥጥሩ የላላ መሆነ	መመሪያ ማዘጋጀት፣ህግና ስርዓትን መከተል፣ቁጥጥሩ ማድረግ	
24.	ግዥ	መካከለኛ	ከፍተኛ	ያለእቅድ ግዥ መፍጽም / በፐርፎርማና ከአንድ አቅራቢ ግዥ መፍጸም	የመንግስት የግዥ መርሆዎችንና መመሪያዎችን ተከትሎ ግዥ መፈጸም	ማሪጣይም ባለስልጣን
25.	ሰውሃል ልማት(በተለይ ቅጥር አካባቢ)	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ያላግባብ ሰውን ለመጥቀም መሞከር	የቅጥር መመሪያን መሰረት በማድረግ የአሰራር ግልፀኝነትን ማስፈን	
26.	የመርከብ አስተላላፊዎች ብቃት መስጠትና ፍቃድ አሰጣጥ	መካከለኛ	ከፍተኛ	ያላግባብ ሰውን ለመጥቀም መሞከር	የአሰራር ግልፅነትን ማስፈን	
27.	ለባህረተኞች ብቃት ማረጋገጫ መስጠት ሂደት	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ያለአግባብ የብቃት ማረጋገጫ መስጠት	የአሰራር ግልፅነትን ማስፈን	

በዘርፉ ባሉ ተቃማት ያሉ የሙስና ስጋት አይነቶች፣ ደረጃቸውን፣ የሚያስከተሉት ጉዳትና ምንጫቸውን በተመለከተ በየድረጅቶቹ ያሉ ባለሙያዎችና ሃላፊዎች ተጠይቀው የሰጡት ምላሽ ከላይ ባለው ሰንጠረዥ ቀርባል፡፡ ተቋማቱ ካላቸው የተለያየ ተፈጥሮ አነጻር የዘርፉን የጋራ ስጋቶች ማስቀመጥ አልተቻለም፡

ክፍል 5፡ የመፍትሄ ሃሳቦች

ከዚህ በፊት ባለው ክፍል በተካሄደው ትንተና በየርዕሰ-ጉዳዩ ለተለዩ የሙስና ስጋቶች ከዚህ በታች የተዘረዘሩት የመፍትሔ ሃሳቦች ተሰጥተዋል፡፡

- የተሟላ የሰው ሀይል የሌላቸው የዘርፉ ተቋማት የተማሏ ሰው ሀብት እንዲመደብላቸው ቢደረግ፤ የስነ ምግባር መከታተያ ክፍሎች ከፑል በጀት አሰራር በወጣ መልኩ ራሱ የቻለ የበጀት ተመድቦለት እንዲከናወን ቢደረግ ፤
- የስነ ምግባር መከታተያ ክፍሎች ከሌሎች የስራ ክፍሎች ጋር ያለው ውስጣዊ ቅንጅታዊ አሰራር እንዲጠናከር ማድረግ ፤
- የስራ መሪዎች እና ሰራተኞች የሥነ ምግባር ሰነድ መዘጋጀቱን አለመጋጀቱን በሁሉም የዘርፉ ተቋማት ፍተሻ በማድረግ የማዘጋጀት ወይም የማሻሻል ስራ ቢሰራ ፤ ውሳኔዎችንና ቃለ-ጉባዔዎችን በተገቢው መንገድ ተደራሽ የማድረግ ስራ ቢሰራ፤ የቅሬታ መቀበያ ስርዓት የውስጥ እና የውጭ ተገልጋዮች እንዲያውቁት ቢደረግ፣
- የዜጎች ቻርተር ተደራሽ ቢሆኑ እና ተግባራዊ ቢደረግ፤ በአዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ጉዳዮች ላይ በተወሰኑ ተቋማት ላይ የግንዛቤ ማስጨበጫ ሥልጠና እንዲሰጥ ቢደረግ፣
- በዘርፉ ግዥ ከመከናወኑ በፊት የገበያ ጥናት ቢደረግ፣ የዘርፉ የግዥ አሰራር በመፈተሽና ሂደቱንም በየጊዜው በመገምገም ከላይ የተገለፁትን ክፍተቶች ሊያርም የሚችል በሲስተም የታገዘ ግልፅና የማያሻማ አሰራር ሥርዓት መዘርጋትና ተግባራዊነቱን መከታተል እንዲሁም ክፍተቶች ሲከሰቱ የተጠያቂነት መርህን ማረጋገጥ ቢቻል፣
- የዘርፉ አንዳንድ ግዥዎች ከአንድ አቅራቢ መግዛታቸው፣ የተገዙ እቃዎችን በአይነትና በቁጥር እንዲሁም የገንዘብ መጠን የሚያሳዩ ሰነዶችን በሚገባ ቢያዙ፣ ግልፅ የግዥ ጨረታ አለማውጣት፤ አንድ ተቋም ከእቅድ ውጨ ግዥ መፈፀም፣ ከእቅድ ወይም ከግልፅ ጨረታ ውጪ የሚከናወኑ የግዥ ዘዴዎች ለመቀነስ ክትትልና ቁጥጥር ማሳደግ፣
- የግዥ አሰራር ሂደቱን ለከፍተኛ የጥቅም ግጭት ከመዳረጉም በላይ ለሙስናና ብልሹ አሰራር

የመጋለጥ ዕድሉን ከፍ ሊያደርገው ስለሚችል የመንግስት የግዥ ህግን በሚገባ ተግባራዊ ቢደረግ፣

- የተቋሙ ዓመታዊ በጀት ለተገልጋዮች እና ባለድርሻ አካላት ተደራሽ የሚደረግበት አግባብ ቢፈጠር ፤
- ዓመታዊ የንብረት ቆጠራ፣ የካይዘን ንብረት አስተዳደር ስርዓት ንብረትን ከማስተዳር አኳያ ጠቀሜታው የጎላ በመሆኑ ስርዓቱ ተግባራዊ ቢደረግ፣
- ሙስናና ብልሹ አሰራር ለመከላከል በአስተዳደር ስር የሚደራጁ ኮሚቴዎች በሁሉም የዘርፉ ተቋማት እንዲደራጁ እና ወደ ተግባር እንዲገቡ የማጠናከር ስራ ቢሰራ ፤
- የዘርፉ ተቋማት የሰራተኞች እና አመራሮች የምደባ አሰራር ለሁሉም አካላት ግልፅ የሚሆንበት ሰርዓት መዘርጋት እና የሚመጡ ቅሬታዎችን በአግባቡ መፍታት ፤
- በየተቋሙ በውስጥ ኦዲተር እና በውጭ ኦዲተር ያልተወራረዱ ሂሳቦች መኖራቸው፣ በኦዲት ሪፖርት ላይ ተመስርቶ ማሻሻያዎች ቢደረግ፣ ባልተሟላ ሰነድ ክፍያ አለመፈጸም፣ የውስጥ ኦዲት ሪፖርት በወቅቱ ማቅረብ፣ ደንቡንና መመሪያውን ተከትሎ የውሎ አበል ክፍያ መፈፀም፤ በአጠቃላይ በኦዲት ግኝት ተመላሽ እንዲሆኑ በየተቋማቱ የተለዩ ገንዘቦች ተመለሽ እንዲሆኑ እና የቀረቡ ምክረ ሀሳቦች ተግባራዊ እንዲሆኑ ክትትል ቢደረግ፣
- በዘርፉ ተጀምረው ነገር ግን ያልተጠናቀቁ ፕሮጀክቶች በአጭር ግዜ እንዲጠናቀቁ የእርምት እርምጃ መውሰድ፤ ፕሮጀክቶች ያለበጀት የተጀመሩ መሆናቸውና በፕሮጀክቶች ክትትል ላይ ክፍትት መኖሩ ለሙስና ስጋት ሊሆን ይችላል።
- በዘርፉ የተሟላ የሀብት ምዝገባ ሰርዓት ሙሉ ለሙሉ ግባራዊ አለመደረጉ ተጠያቂነት እንዳይኖር ከማድረጉ ባሻገር ለሙስና ስጋት የሚፈጥር ነው።